

(кримінального провадження та захисту від обвинувачення) — позитивно. А кримінальне обвинувачення ґносеологічно і процесуально невіддільне від захисту від нього — це дві сторони одного об'єкта. Зрозуміло, що захисник, помітивши істотне упущення слідчого, може одразу заявити відповідне клопотання, не очікуючи моменту, коли помилка стане незворотною для слідства. Але, у подібних ситуаціях, слідчі досить часто, замість об'єктивності аналізу причини її виникнення й спроби оцінити значимість її для розслідування обирають принципово інший шлях: «механічно» її усувають, або, створюють додаткову «доказову» базу, що зніщує надалі значення «помилки», що в умовах досудового розслідування зробити досить не складно.

Вважаємо, що будь-яка наукова дисципліна, що вивчає взаємодію і протидію людей, неминуче змушена досліджувати їх стосовно діяльності всіх взаємодіючих і протидіючих одна одній суб'єктів (сторін) з метою оптимізації такої діяльності, враховуючи при цьому і типові помилки, яких припускаються учасники цієї діяльності. Зауважимо в зв'язку з цим, протилежності не суперечать, а доповнюють одна одну.

Таким чином, тактика профзахисту в кримінальному провадженні — це підсистема криміналістичної тактики, що складається із системи розроблених на основі наукових положень криміналістичної тактики відповідних засобів допустимого і раціонального збору, подання, дослідження і використання стороною захисту, адвокатом (який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, до якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування, а також особи, стосовно яких передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі) доказової інформації з метою спростування обвинувачення, виявлення обставин, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, чи пом'якшують їх відповідальність.

ДИНТУ В. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики, кандидат юридичних наук

КІБЕРПРОСТІР ЯК ОБСТАНОВКА ЗЛОЧИНУ

Розвиток комп'ютерних технологій впливає на появу нових форм взаємодії між членами суспільства. З'являється простір, у якому людина отримує доступ до безмежних інформаційних потоків, тим самим розширюючи можливість вчинення нових форм та видів злочинів, як

одного із проявів людської діяльності, що реалізується у відповідному інформаційному просторі — кіберпросторі.

Указом Президента України від 15 березня 2016 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України (далі — Стратегія)» передбачено необхідність створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави.

Таким чином, паразити законодавчому рівні визначено наявність такого середовища людської діяльності як кіберпростір, та сформульовано загальні завдання, з якими законодавець пов'язує забезпечення безпеки функціонування та використання кіберпростору. Зокрема, Стратегія передбачає посилення спроможностей суб'єктів сектору безпеки та оборони для забезпечення ефективної боротьби із кіберзлочинністю. Таким чином, законодавець в кіберпросторі вбачає певне середовище, у якому можуть бути вчинені відповідні кримінальні правопорушення, та визначає необхідність його використання.

Слід зазначити, що кіберпростір не слід ототожнювати із поняттям Інтернет. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» Інтернет — всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами.

З паведеного вище вбачається, що кіберпростір утворюється за допомогою технічних систем, а Інтернет є одним із видів системи. Таким чином, кіберпростір може утворюватись як за допомогою Інтернет-мережі та безпосередньо у ній функціонувати, так і бути автономною системою, яка не пов'язана із глобальною мережею.

За своєю природою кіберпростір відповідає ознакам обстановки злочину, що визначається як система факторів об'єктивної реальності, в якій відбувався процес підготовки, вчинення та приховування злочину.

Оскільки кіберпростір може бути визначений у якості матеріального середовища, що слугує відповідним «майдачником» для реалізації кримінальних правопорушень, то доцільно було б розглянути питання можливості його дослідження у рамках відповідного кримінального провадження як обстановки злочину.

Вбачається, що кіберпростір може виступати як обстановка одного акту реалізації злочинного діяння, тобто бути або місцем, де відповідний злочин готувався, або місцем безпосереднього його вчинення, або місцем приховування слідів вчинення злочину. Також може зустрічатись структура із двоелементного складу реалізації злочинного діяння, тобто кіберпростір може бути середовищем де відбувалась підготовка та вчинення злочину; вчинення та приховування злочину або підготовка та приховування.

Існування кіберпростору пов'язане із фізичними мережевими об'єктами (комп'ютерами, серверами, мережним обладнанням). При

розслідуванні злочину, що був реалізований у кіберпросторі, вказані вище об'єкти будуть виступати у якості носіїв матеріально-фіксованих слідів злочину. Таким чином, обстановка кіберпростору включає в себе матеріальне середовище, тобто сукупність пов'язаних між собою об'єктів, явищ і процесів матеріального світу, в яких вчинялись дії з підготовки, реалізації та приховування злочину. Також, уявляється доцільним розглянути можливість комбінованої обстановки злочину, у структуру якої буде входити кіберпростір та об'єктивна матеріальна обстановка. Тобто для вчинення злочину злочинець використовує об'єкти реального світу, поєднуючи їх із відповідним кіберпростором.

Слід зазначити, що за допомогою кіберпростору виникло нове соціальне середовище, яке для комунікації використовує технічні системи та мережу Інтернет (наприклад соціальні мережі VK, Facebook та ін.). Соціальні мережі призначені для формування та організації соціальних взаємозв'язків в Інтернеті. Тобто, розглядаючи соціальні мережі як форму комунікації відповідних соціальних груп, можна говорити про те, що за їх допомогою також можуть вчинятися відповідні злочини.

Обстановка кіберпростору включає в себе і мікро-соціальне середовище, тобто певну інфраструктуру, що являє собою безпосереднє соціальне оточення кримінального правопорушення на стадії його готування, реалізації та приховування.

Також необхідно зазначити, що при здійсненні комунікації між суб'єктами у мікро-соціальному середовищі кіберпростору виникають певні психологічні стани, формується відповідний настрій, налагоджуються стосунки. Також, інформація що міститься у кіберпросторі може впливати на психічний стан особи, яка у ньому знаходиться та координувати її поведінкові акти. Наведене дає змогу прийти до висновку, що у обстановці кіберпростору також простежується наявність морально-психологічного середовища, яке проявляється у сукупності психологічних та моральних станів, настроїв, стосунків між користувачами кіберпростору у період підготовки, вчинення або приховування злочину.

З наведеного вище вбачається, що кіберпростір є обстановкою злочину, структура якої складається із матеріального, мікро-соціального та морально-психологічного середовища у якому вчинялись дії із підготовки, реалізації, приховування злочину. Дослідження кіберпростору у процесі розслідування може надати слідчому комплекс криміналістично-значимої та доказової інформації для ефективного та оперативного розслідування та встановлення фактичних обставин певного кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України». Указ Президента України // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/96/2016>.
2. Закону України «Про телекомунікації» від 18.11.2003р. – № 1280-IV // [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>

ЦЕХАП Д. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики, кандидат юридичних наук

МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Сьогодні, можна стверджувати, що історично склався цілий комплекс передумов для формування концепції оперативно-розшукової протидії злочинності у місцях позбавлення волі. Проте, аналізуючи формування концепції з метою забезпечення повноти дослідження безсумнівно вивчення потребує з одного боку генеза наукового знання (теоретичний рівень) та генеза прикладного застосування цього знання (прикладний рівень), оскільки лише практика є критерієм істинності наукових знань. Розуміючи об'єктивність предмету аналізу у даному дослідженні зупинимось лише на теоретичному рівні формування концепції.

Дослідження та чітке розуміння процесу формування концепції оперативно-розшукової протидії злочинності у місцях позбавлення волі з використанням системно-історичного підходу дозволяє здійснити цілеспрямований науково-теоретичний пошук та виокремити систему елементів, які необхідні для завершення концепції. Ключовим положенням системно-історичного підходу є розуміння процесу формування наукових знань як послідовної зміни стадій, кожна з яких розглядається як відносно завершена. У зв'язку з цим, необхідно наголосити, що становлення концепції оперативно-розшукової протидії злочинності у місцях позбавлення волі як відповідної системи науково-прикладного знання відбувалось стадійно, протягом тривалого часу і включало, на нашу думку, два відносно самостійні періоди: радянський і пострадянський.

Аналізуючи наявні теоретико-прикладні розробки стосовно оперативно-розшукової протидії злочинності у місцях позбавлення волі, слушно, перш за все звернути увагу на напрацювання радянських